

සාවද්‍ය තීරණ ගැනීමේ ලා බලපාන මනෝමූලික සාධක පිළිබඳ පාලි සූත්‍රාගත අධ්‍යයනයක්

සුභ්‍ය පිංකන්දේ දමිතසාර හිමි¹

Abstract

Sensory perception is a reflex of individual decisions. The decisions taken by the individual mind, which oscillates between two main extremes, atthitā and natthitā, may vary depending on mental state, environment and social habits. If a certain mind is ignorant, attachment and repulsion are born. Ignorance can be called delusion, in the same way, attachment or lust as association (saṃyoga), and repulsion as non-association (visaṃyoga). All the decisions taken by the beings in clinging to perception and proliferation are also erroneous. Accordingly, the basis of all decisions of the beings is the mind. It has to be faced with this situation due to the distortion of the way of recognising certain phenomena in the mind. In this article, an inquiry is made about the influence of thoughts in making wrong decisions with the help of relevant sutta-s such as Brahmajāla, Mūlapariyāya, Bhayabherava, Vatthūpama, Dārukhandhopama etc., based on the Pāli sources.

Keywords: Attachment, Clinging, Decision, Proliferation, Ignorance.

1 සභාය කථිකාචාර්ය, පාලි හා බෞද්ධ අධ්‍යයන අංශය, කැලණිය විශ්වවිද්‍යාලය, ශ්‍රී ලංකාව.

ප්‍රවේශය

තීරණ ගැනීම වූ කලී සත්ත්ව සංහතියේම පැවැත්ම විසඳන ප්‍රබලම කාරණය යි. මනුෂ්‍යයාගේ සිට අනුකූඩා සත්ත්වයා තෙක් මෙය සාධාරණ ය. සියලු සත්ත්වයන්ගේ තීරණ කෙරෙහි බලපාන්නේ ඔවුන්ගේ මනෝභාවයන් ය. එසේ ගනු ලබන තීරණ, දේශපාලන හෝ සමාජවිද්‍යා ක්ෂේත්‍රයකදී නම්: පුද්ගල තීරණ හෝ පොදු තීරණ ලෙස ද, ආගම්, දර්ශන හෝ සදාචාර ක්ෂේත්‍රයේදී නම් සාවද්‍ය තීරණ හෝ නිරවද්‍ය තීරණ ලෙස හා හරි තීරණ වැරදි තීරණ ලෙස ද වර්ග කළ හැකි ය. යමක් සාවද්‍ය (සාවජ්ජං) යැයි පවසන්නේ කෙසේ ද? යම් තීරණයක්: 1. තමාට අහිත පිණිස පවතී ද? 2. අනුන්ට අහිත පිණිස පවතී ද? 3. තමාට හා අනුන්ට අහිත පිණිස පවතී ද එබඳු තීරණ සාවද්‍ය තීරණ නම් වෙයි. මනුෂ්‍ය සමාජය ගත්කල්හි තීරණ ගැනීම වඩාත් බලපවත්වන්නේ නායකයන් හරහා ය. සෑම විටම හොඳ නායකයා හොඳ තීරකයෙකි. හොඳ හා හරි තීරකයා යනු හොඳ හෝ නිවැරදි නායකයෙකුගේ ලක්ෂණ සහිත අයෙකි. සෑම විට ම හොඳ යන්න සදාචාරය හා බද්ධ වන අතර, හරි යන්න නීතිය හා වගකීම මත රඳාපවතියි.

තීරණ ගැනීමේදී බලපාන මූලික සාධකවල ස්වභාවය

මිනිසා සමාජය හා ඔහුගේ අභ්‍යන්තර ක්‍රියාකාරකම් මගින් ඇතිවන ගැටලු නිරාකරණය කරගැනීම උදෙසා ගනු ලබන තීරණ

සහජ සිතුවිලි,

i. මනස

- { උගත්කම්, (බහුල කළ සිතුවිලි)
- { වටහාගැනීමේ අවප්‍රමාණ
- { පරිසරය (භෞතික)

ii. භෞතික සාධක

- { ඉන්ද්‍රියන්ගේ තත්ත්වය (අවිකලතාව)
- { ඉන්ද්‍රිය හා පරිසරය අතර පවතින
- { අවියෝජනීය සබඳතාව

මෙහි දෙවනුව දැක්වූ භෞතික සාධක යටතේ දක්වන ලද පරිසරය යන්නෙන් අදහස් කළේ තීරණයක් බිහිවීමට ඉවහල් වූ භෞතික ක්‍රියාකාරීත්වයයි. ඉන්ද්‍රියන්ගේ තත්ත්වය යනු අවිකල වූ ඉන්ද්‍රිය පද්ධතියකින් පාරිසරික සාධක ග්‍රහණය කරගැනීමේ හැකියාවයි. අවියෝජනීය සබඳතාවක් යන්නෙන් අදහස් කරන්නේ බාහිර විෂයයන් අභ්‍යන්තර ඉන්ද්‍රියන්ට ගෝචර වීම, තීරණයකට පැමිණීමට අවශ්‍ය පරිදි නිශ්චිත කාලයක් තුළ සජීවීව පැවතීමයි.

අප මෙහිදී සාකච්ඡා කරනුයේ වැරදි තීරණ ගැනීමේ මනෝ මූලික පදනම බැවින් අදාළ වනුයේ තීරණ ගැනීමේදී බලපාන මානසික සාධක යන්නයි. නමුත් භෞතික සාධකයන්ගේ සම්බන්ධීකරණයෙන් තොරව මනෝ මූලික පදනම සාකච්ඡා කළ නොහැක. මනසත් ධර්මත් නිසා මනෝ විඤ්ඤාණයක් හටගනියි. තීරණ ගැනීමකදී මනෝවිඤ්ඤාණය ප්‍රමුඛ වේ. එම මනෝ විඤ්ඤාණය බිහිවීමට අභ්‍යන්තර-බාහිර භෞතිකය ඉවහල් වේ.

- වක්ඛු - රූප - වක්ඛුවිඤ්ඤාණ
- සෝත - ශබ්ද - සෝතවිඤ්ඤාණ
- සාණ - ගන්ධ - සාණවිඤ්ඤාණ
- ජීව්හා - රස - ජීව්හාවිඤ්ඤාණ
- කාය - ඵොට්ඨබ්බ- කායවිඤ්ඤාණය
- මන - ධම්ම - මනෝවිඤ්ඤාණය² ලෙස දැක්වියහැකිය.

ඉන්ද්‍රිය ක්‍රියාකාරීත්වය යනු අජ්ඣන්තික බාහිර උභය ක්‍රියාකාරීත්වය වන අතර මනස යනු එහි සංකීර්ණ ඵලයයි. තීරණ ගැනීමකදී මනස මුල්වන අතර මනස තුළ පවතින සහජ සිතුවිලි උගත් වර්ග හා බාහිර උත්තේජන වටහා ගැනීමේ ප්‍රමාණ ද අනුව තීරණ වෙනස් විය හැකිය. සාවද්‍ය තීරණයක් ගැනීමේදී ඒවා:

2 මධුපිණ්ඩික සූත්‍රය, ම.නි., 1, බු.ජ.මු., 2005, පි. 280.

- i. සහජ සිතුවිලි = කෙලෙස් අකුසල් මූල
- ii. උගත්කම් (බහුල කළ සිතුවිලි) = ආචිණ්ණ පාපකර්ම, අකුසල සහගත ව බහුල කළ සාවද්‍ය ආකල්ප
- iii. වටහාගැනීමේ අවප්‍රමාණ = තොරතුරු සංජානනය හා විජානනය කිරීමේ ශක්‍යතා හා බුද්ධි මට්ටම් අවම මට්ටමක තිබීම ලෙස පවතින බව දැක්විය හැකිය.

පුද්ගලයාගේ සහජ (සිතිවිලි) ස්වභාව, බහුල කළ සිතුවිලි (උගත්කම්) හා වටහා ගැනීමේ ශක්‍යතා මට්ටම් මත තීරණවල අගය වෙනස් විය හැකි බවට බුදුදහමෙහි සාධක දක්වයි. එසේ ගන්නා වැරදි තීරණ අංශ කිහිපයකට අයත් වෙයි.

1. වර්යාත්මක සාවද්‍ය තීරණ -

යම් ක්‍රියාවලියක් උදෙසා තීරණ ගැනීම. තමාගේ හෝ අනුන්ගේ හෝ යම් කටයුත්තක් උදෙසා වැරදි තීරණ ගැනීම මින් අදහස් කෙරේ. කාමසුඛල්ලිකානුයෝගය හා අත්තකිලමථානුයෝගය පිණිස යොමුවීමේ තීරණ සහ පාපකර්ම කිරීමට තීරණය කිරීම ආදිය ද මීටම අයත් ය.

2. මතවාදමය සාවද්‍ය තීරණ -

දාර්ශනික, ආගමික දෘෂ්ටිවාද බොහොමයක් හටගන්නේ මතවාදමය සාවද්‍ය තීරණ මගිනි. බ්‍රහ්මඡාල³ මූලපරියාය⁴ ආදී සූත්‍ර නිදසුන් වෙයි.

3. සංවේදනාත්මක හෝ හැඟීම්

තම සිතුවිලි අනුව යමක් කෙරෙහි ඇති කරගන්නා කැමැත්ත, හය, මානය, සතුට මින් අදහස් කෙරේ. මජ්ඣිම නිකායේ හයහේරව සූත්‍රය⁵ මෙයට නිදසුනකි.

3 දී.නි 1, බු.ජ.මු. පි. 2.
 4 ම.නි 1, 1, 1, බු.ජ.මු. පි. 2.
 5 ම.නි 1, 1, 4, බු.ජ.මු. පි. 38.

එබඳු සාවද්‍ය තීරණවලට පුද්ගලයා යොමු වන්නේ පුද්ගලයාගේ මානසික ව්‍යුහය මතය. සාවද්‍ය තීරණ ගැනීමේ මනෝ මූලික පදනම යන්නෙන් විග්‍රහ කළ යුත්තේ එයයි. මෙහිදී මානසික ව්‍යුහය අංශ තුනකට අනුව වර්ග කළ හැකිය. එනම්;

1. වටහා ගැනීමේ අවප්‍රමාණ
2. බහුල කළ සිතුවිලි (උගත්කම්, උගත්වර්ගය)
3. සහජ සිතුවිලි

1. වටහාගැනීමේ අවප්‍රමාණ මත සාවද්‍ය තීරණ ගැනීම

මනසින් යමක් වටහා ගන්නා ප්‍රමාණ අනුව සාවද්‍ය තීරණ වලට එළඹිය හැකිය. ඊට බුද්ධි මට්ටම හා සෘජු සබඳතාවක් ඇත. වරදවා වටහාගැනීම් මත ගනු ලබන මතවාදමය සාවද්‍ය තීරණ දෙසැටක් බ්‍රහ්මජාල සූත්‍රය දක්වයි. එනම්;

1. කේවල ශාස්වත දෘෂ්ටි = 04

මින් පළමු දෘෂ්ටි/තීරණ තුන අනුභූතිය අනුව තමාගේ පෙර භවය සිහිකිරීමේ හැකියාව අනුව ගන්නා බව පෙනේ. පෙර භවයන් සිය ගණනක් හෝ කල්ප දහයක් තෙක් හෝ කල්ප දහය - හතළිහ අතර හෝ පෙරභවය දැකීමේ ශක්‍යතා මට්ටම් අනුව මතවාදමය තීරණ තුනක් උපදී. සිව්වැන්න තර්කයෙන් ගනු ලබයි.⁶ එහිදී ද අනුශ්‍රවය, ජාතිස්මරණ ඥානය, ලාභ ලැබීම, හුදු තර්කය යන තාර්කික මූලාශ්‍රය හතර භාවිත කරන බව දීඝනිකායට්ඨකථාව දක්වයි. "තත්ථ චතුබ්බිධො තක්කි අනුස්සුතිකො ජාතිස්සරො ලාභී සුද්ධතක්කිකොති"⁷ මෙම කේවල ශාස්වත වාද බිහිවීමේදී ලෝකයන් ආත්මයන් ශාස්වත වේ ය යන සාවද්‍ය තීරණයට අනුභූතීන් හා තර්කයන් වරදවා වටහා ගැනීම මුල් වන බව පෙනේ.

6 සස්සතවාදා සස්සතං ... පඤ්ඤාපෙන්ති චතුභි වස්සුභි, දී.නි, 1, බු.ජ.මු. පි. 26.

7 දී.නිඅ., බ්‍රහ්මජාලසූත්‍රවණ්ණනා

2. ඒකච්ච ශාස්වතවාද - 04

තමා අශාස්වත බවත්, නමුත් ශාස්වත දිව්‍ය, බ්‍රහ්ම, ද්‍රව්‍ය ආදිය තිබෙන බවටත් තීරණ ගැනීම මෙයින් දක්වයි. මෙහි පළමු මතවාද වාද තුන අනුභූතීන් ප්‍රමාණාත්මකව නොලැබීම මත හටගන්නා අතර සිව්වැන්න සාවද්‍ය තර්ක මගින් උපදන අයුරු දක්වා ඇත.⁸

3. අන්තානන්තිකවාද - 04

භෞතික ලෝකයේ ප්‍රමාණයන් සම්බන්ධව ගන්නා වැරදි තීරණ හතරක් මීට අයත්ය.⁹ අනුභූතිය වරදවා ගැනීමෙන් තීරණ තුනක්ද, සාවද්‍ය තර්ක මගින් එක් තීරණයක් ද ගනු ලබන බව පෙනේ.

4. අමරාවික්ඛේපවාදය - 04

එක් තීරණයකට නොපැමිණීමට තීරණය කිරීම මෙහිදී දක්වයි.¹⁰ එයද තීරණයකි. එහිදී මුසාවාදයට බියෙන්, උපාදානයට බියෙන්, අනුයෝග (වාදවිවාදවලට) බියෙන්, අඥානකම නිසාවෙන් එබඳු තීරණ ගන්නා බව සූත්‍රය දක්වයි.

5. අධිච්චසමුප්පන්නවාද - 02

ලොව හා සත්ත්වයා පෙර නො තිබී ආකස්මික ව ඉබේ හේතු-ප්‍රත්‍ය විරහිතව හටගත් බවට තීරණය කිරීම දෙකක් දක්වයි. අනුභූතියෙන් එක් සාවද්‍ය තීරණයක්ද තර්කයෙන් එක් තීරණයක්ද ගනු ලබන බව පෙනේ. මෙම මතවාද (තීරණ) දහඅට (18) අතීතය මුල්කොට ගන්නා තීරණයි.

8 එකච්චසස්සතිකා එකච්චං සස්සතං ... පඤ්ඤාපෙත්ති චතුභි වසුභි, දී.නි, 1, බු.ජ.මු. පි. 28.
9 අන්තනන්තිකා අන්තානන්තං ලොකස්ස පඤ්ඤාපෙත්ති චතුභි වසුභි, එම, පි. 38.
10 අමරාවික්ඛේපිකා ... වාචාවික්ඛේපං ආපජ්ජන්ති ... චතුභි වසුභි, එම, පි. 44.

6. සඤ්ඤීවාද - 16

ආත්මය මරණින් පසු සංඥා සහිත බව තීරණය කරන ආකාර දහසයක් දක්වයි. විවාදය පවතින්නේ එම ආත්මයෙහි ස්වරූපය පිළිබඳවයි. ආත්මය රූපීය, අරූපී ය, එම දෙයාකාරයෙන්ම යුතුය, එම දෙයාකාරයෙන්ම තොර ය, ආත්මය අන්තවත්ය, අනන්තවත් නොවේ, ඒකාකාරී සංඥා සහිතය, විවිධ සංඥා සහිතය, අවප්‍රමාණ සංඥා සහිතය, අධි ප්‍රමාණසංඥා සහිතය, ආත්මය සූප සහිතය, දුක් සහිතය, සූපදුක් මිශ්‍රය, උපේක්ෂා සහගත ය යනුවෙන් අනුභූතිය වරදවා ගැනීමෙන් මතවාද 12ක් ද, සාවද්‍ය තර්ක මඟින් මතවාද හතරක් ද ගනු ලබන බව පෙනේ. ඒවා ද වටහා ගැනීමේ ප්‍රමාණ මත ගන්නා මනෝමූලික පදනමක් සහිත සාවද්‍ය තීරණ බව පෙනේ.

7. අසඤ්ඤීවාද - 08

ආත්මය මරණින් පසු සංඥා රහිත බව පවසමින් ගන්නා සාවද්‍ය තීරණ අටකි. හයක් සාවද්‍ය අනුභූතීන් මගිනි, දෙකක් සාවද්‍ය තර්ක මගිනි.

8. නෙවසඤ්ඤීනාසඤ්ඤීවාද - 08

ආත්මය මරණින් පසු සංඥා ඇත්තේත් නැත්තේත් නොවෙයි නොවේ යන දෘෂ්ටි අටක් මෙහි දැක්වේ. ඉන් හයක් අනුභූති මූලිකය. දෙකක් තර්ක මූලිකය.

9. උච්ඡේදවාද - 07

ආත්මය මරණින් පසු වැනසෙතැයි ගන්නා දෘෂ්ටි හතකි. මින් හයක් අනුභූති මූලික වේ. එකක් තර්ක මූලිකය.

10. දෘෂ්ටධර්ම නිර්වාණවාද - 05

නිවන මේ ආත්ම භාවයෙහි ම ලබන්නකි, එය ද යම් අත් බවක ඉපදීමෙන් ලබන්නකැයි ගන්නා සාවද්‍ය තීරණ පහකි. හතරක් ආනුභූතිකය. පළමුවැන්න තාර්කිකය.

මෙම අවසාන (6-10) දැක්වූ තීරණ 44 අනාගත ජීවිතය මුල් කොට ගන්නා වැරදි තීරණ බව පෙනේ.

මෙසේ එහි සියලු තීරණ 62කි. ඉන් දාහතරක් තර්ක කේන්ද්‍රීයව ගනු ලබන අතර 44ක් අතීන්ද්‍රියානුභූතීන් වරදවා වටහා ගැනීමෙන් ගනු පෙනේ. හතරක් තර්කයට හෝ අනුභූතියට නොගත හැකිය. ඒ අමරාවික්ඛේපවාද හතරයි. නමුත් ඒවාද වැරදි වැටහීම් මත උපදින බව පෙනේ. මුසාවාද, උපාදාන, අනුයෝග හය උපදින්නේද සාවද්‍ය මූලයකිනි. එනම් නැති කරුණු මුල් කොටගෙන ම ය. සමස්තයට ම මුල් වන්නේ ස්පර්ශ වරදවා ග්‍රහණය කිරීම මිස අනෙකක් නොවන බව සූත්‍රය දක්වයි. එසේම එම තීරණ හරි දැනුමකින්, දැක්මකින්, අවබෝධයකින් නොගත් බවද දක්වයි.

“තත්‍ර භික්ඛවෙ යෙ තෙ සමණධ්‍රාහ්මණා පුබ්බන්තකජ්ජිකා ව අපරන්තකජ්ජිකා ව ... ආරබ්භ අනෙකවිභිතානි අධිචුක්තිපදානි අභිවදන්ති, ද්වාසට්ඨිවත්ථුභි තදපි එස්සපච්චයා.”¹¹

ස්පර්ශ වටහාගැනීමේ නොහැකියාවන් මත උක්ත සාවද්‍ය තීරණ 62 ගන්නා බවත්, ඒවා මනෝමූලික බවත් මේ අනුව ගම්‍ය වේ. බ්‍රහ්මජාල සූත්‍රය දක්වන මෙම සාවද්‍ය තීරණ ගැනීමට පුද්ගල චිත්තනය සාවද්‍ය ලෙස මෙහෙයවන අදියර විසිහතරක් (24) මජ්ඣිම නිකායේ මූලපරියාය සූත්‍රය දක්වයි. එහිදී වරදවා වටහාගන්නා ආකාර එකසිය හතළිස්හතරක් (144) දක්වා ඇත¹².

1. පඨවි ධාතුව හෝ ඒ හා සම්බන්ධ කිසිවක් තණ්හා, දිට්ඨි, මාන මූලිකව ගැනීම
 - i. පඨවි වශයෙන් හඳුනා ගනී. (පඨවිං පඨවිතො සඤ්ජානාති)
 - ii. පඨවි යැයි අදහසක්, දැනුමක් උපදවා ගනී (පඨවිං මඤ්ඤති) එනම් පඨවි තමා කියා හෝ, පඨවිය තමාගේ

11 එම, පි. 72.
 12 ම.නි, 1, 1, 1, බු.ජ.මු. පි. 2.

යැයි කියා හෝ, පදවි යනු අන් අය යයි කියා හෝ, පදවි අනුන්ට අයිති යයි කියා හෝ සිතීමයි.

- iii. තමා පදවියෙහි පිහිටියේ යැයි අදහස් කරයි (පදවියා මඤ්ඤති) එනම් තමා තමාගේ කරදර අනුන් අනුන්ගේ උවදුරු පදවියෙහි පිහිටි දේ යැයි සිතීමයි.
- vi. තමා පදවියෙන් බැහැර පිහිටි බව අදහස් කරයි (පදවිනො මඤ්ඤති) කසිණ භාවනා වඩන විට සිත එහි පිහිටුවා තම සිත එම පදවිය තුළ හා ඉන් පිටත ද ඇති බව සිතීමයි.
- v. පදවි තමාගේ බව අදහස් කරයි (පදවිං මෙති මඤ්ඤති) තෘෂ්ණාව නිසා පදවි ධාතුව තමාට අයත් බව සිතීමයි.
- vi. පදවි ගැන සතුටක් උපදවා ගනී (පදවි අභිනන්දති) වින්දනය කිරීම, ග්‍රහණය කරගැනීම අදහස් කරයි.¹³

මෙසේ පදවි ධාතුව මූලිකව අනුභූතිකව හා තාර්කිකව ආකාර හයක් යටතේ වටහා ගැනීමේ ප්‍රමාණය මත සාවද්‍ය තීරණයක් ගන්නා බව පෙනේ.

ඉදිරියේදී දක්වන ආපෝ ආදී සෙසු අදියරවලදී ද මෙම සය ආකාරය ම අදාළ වෙයි. එම සෙසු අදියර නම්; 2. ආපෝ 3. තෙජෝ 4. වායෝ 5. භූතෙ (වාතූම්මහාරාජකයෙන් පහල සත්ත්ව කොට්ඨාසයන්) 6. දේවෙ 7. පජාපති (මාරයා) 8. බ්‍රහ්ම 9. ආහස්සර බ්‍රහ්මයන් (ආහස්සරිකයන්) 10. සුභකිණ්හකයන් 11. වේහප්ඵලිකයන් 12. අභිභූන් 13. ආකාසානඤ්ඤායතනය 14. විඤ්ඤාණඤ්ඤායතනය 15. ආකිඤ්ඤායතනය 16. නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනය 17. දුටු දේ (රූප) 18. ඇසූ දෙය (ශබ්ද) 19. මුත (ගන්ධ-රස-ඵොට්ඨබ්බ) 20. දත් දේ (විඤ්ඤාන) 21. ඒකත්වය (නාමස්කන්ධ) - 04) 22. නානත්වය (පඤ්චස්කන්ධය) 23. සියල්ල (සබ්බං) 24. නිර්වාණ (දිට්ඨධම්මනිබ්බාන) යන විසිහතරයි.

මෙහිදී ද පළමු වැන්නෙහි මෙන් ප්‍රභේද හයකට අනුව සිතන බව දක්වයි. ඒ අනුව $24 \times 6 = 144$ කි. මෙසේ තණ්හා, දිට්ඨි, මාන

13 ම.නි.අ. මූලපරියායසුත්තවණ්ණනා, හේ.මු, 1986.

යන මනෝභාව මත වරදවා වටහා ගැනීමෙන් වැරදි තීරණ 144ක් උපදින බව ප්‍රකට වේ. මෙහිදී වටහා ගැනීමේ ප්‍රමාණයන් මත විත්තනය සාවද්‍ය ව මෙහෙය වූ කල්හි දෘෂ්ටිවාද හැට දෙකෙන් එකක් හටගන්නා හැටි ඉහත දක්වා ඇත. ඒ සියල්ල ම මනෝමූලික වෙයි. මතවාදමය වශයෙන් සාවද්‍ය තීරණ ගැනීමට අදාළ වන මෙම විග්‍රහය සාමාන්‍ය තීරණ ගැනීමකට ද අදාළ වෙයි. එනම්; එස්ස (ස්පර්ශ) වරදවා ගැනීමෙන් හා තණ්හා, දිට්ඨි, මාන නිසා තීරණයක් සාවද්‍ය වන බවයි.

02. බහුල කළ සිතිවිලි (උගත්කම්) මත වැරදි තීරණ ගැනීම

සෑම මිනිසෙකුටම පොදු, ජනක කර්මයෙන් උපත ලබන විට ම ලැබෙන සිතිවිලි සහජ සිතිවිලි වේ. (ඒවා මතු වට විග්‍රහ කෙරේ) නමුත් ආවිණ්ණ හෙවත් බොහෝ සේ පුරුදු කළ ක්‍රියාවන් හා සිතිවිලි ද මිනිසාට ඇත. යමෙකුගේ හැසිරීමකට සහජ ස්වභාවය සේ ම මෙම බහුල කළ, පුරුදු කළ සිතිවිලි ද බලපායි. ඉන් අදහස් කරන්නේ උපතේදී එම විත්තන ශක්තිය ඔහුට උරුම නොවූ බව නොවේ. නමුත් එසේ තිබුණාට වඩා වැඩියෙන් සන්නානය යම් සිතිවිල්ලකට නැඹුරු වේ නම් ඒ වශීයව හෙවත් පුරුදු කිරීම, බහුල කිරීම ලෙස හැඳින්විය හැකිය. මෙහිදී අදහස් කරන්නේ එබඳු සිතිවිලිය.

මජ්ඣිම නිකායේ භයහෙරව සූත්‍රයෙහි පාරිසරික සාධක සාවද්‍ය ලෙස තීරණය කිරීමෙන් භය උපදින බව පෙන්වා දෙයි. එසේ සාවද්‍ය ලෙස තීරණය කිරීමට මනස පෙළඹෙන්නේත්, භය කරා යොමු වන්නේත් බහුල කළ සිතිවිලි මගින් බව පෙනේ. අවට සිදුවන මොණරකුගේ ඉහිලීම, මුවකුගේ ඇවිදගෙන ඒම, සුළඟෙහි ශබ්දය වැරදියට තේරුම් ගෙන, මේ භයජනක නිමිත්තකි, යක්ෂයෙකි, අවතාරයකි, හොල්මනකි ආදී වශයෙන් සාවද්‍ය තීරණ ගන්නේ, භය (භය හෙරවානි) උපදවා ගන්නේ බහුල කළ සිතිවිලි මත බව මෙහි දක්වයි.¹⁴ භය, තැතිගැන්ම හටගැනීමට අරමුණු තීරණය කිරීමේ හේතු 16 ක් සූත්‍රය දක්වයි. ඉන් හේතු 11 ක් මෙහිදී අදාළ කරගත හැකිය.

14 ම.නි.1.1.4, භයහෙරව සූත්‍රය, බු.ජ.මු. පි. 38.

එනම්,

01. අපිරිසිදු කායකම් ඇතිව සෙනසුන් ඇසුරු කිරීම¹⁵
02. අපිරිසිදු වචිකර්ම ඇතිබව
03. අපිරිසිදු මනෝකර්ම ඇතිබව
04. අපිරිසිදු ජීවන ක්‍රමයක් සහිත වීම
05. විෂමලෝභය (ඒ ඒ වස්තූන් කෙරෙහි ඇලෙන සිත) සහිතවීම
06. නිතර වෙනස්වන දූෂිත සිතක් සහිතවීම
07. චීනමිද්ධයෙන් “මැඩුණු” සිතක් සහිතවීම
08. කුසිතකම සහ විරියය නොමැතිකම
09. මූලා වූ සිහි ඇති බව (මුට්ඨස්සති)
10. නො එකඟ වූ ඒ ඒ අරමුණට දූවන සිතක් තිබීම
11. අනුවණකම හා බහුශ්‍රැතකම නොමැති වීම යන එකොළහයි.¹⁶

මේවා සහජයෙන් නොව පුරුදු කිරීම හා බහුල කිරීම මත හටගත් දෝෂයන් ය. විෂම ලෝභය යනු හුදු ලෝභය නොව කාලයක් තිස්සේ සිත තුළ ගොඩනඟාගත් අසංයත නොතින් ආශාව යි. චීන මිද්ධය පොදු සහජ ස්වභාවයක් වුවද මෙහි දක්වන්නේ එමගින් මැඩුණු, වැසී ගිය බහුල කළ සිතයි. මෙවැනි බහුල කළ කාරණා මගින් මනසෙහි සැකසෙන සාවද්‍ය මනෝ ධර්ම සාවද්‍ය තීරණවලට බලපාන හැටි භයහෙරව සූත්‍රයෙන් මනාව ගම්‍ය වෙයි. නිවන් කරා යොමු වූ පුද්ගලයා මුහුදු කරා ගසාගෙන යන ලී කොටයකට උපමා කළ දාරුක්ඛන්ධොපම සූත්‍රයෙහි ද මෙබඳු ආචිණ්ණ සිතිවිලිවල ආකාර භයකට (6) උදාහරණ හමුවෙයි.¹⁷

15 යෙ ඛො කෙච්චි සමණා වා බ්‍රාහ්මණ වා අපරිසුද්ධකායකම්මන්තෝ ආරඤ්ඤවනපත්ථානි පත්තානි පටිසෙවන්ති. එම, පි. 40.

16 එම, පි. 44.

17 සං.නි, 4,1,19,4, දාරුක්ඛන්ධොපම සූත්‍රය, පි. 350.

01. මෙතෙරට ගොඩ ගැසීම හෙවත් ආධ්‍යාත්මික ආයතන හයෙහි අණසකට නතු වීම

මෙය ඕනෑම තීරණයක ගුණාත්මක බව හිත කරයි. තීරණයක් අගතිගාමී වීමටත් සක්ලේශී වීමටත් තම ඉන්ද්‍රියන්ගේ වසගයට යෑම බලපායි. ඉන්ද්‍රිය පිනවීමට හුරු කිරීම නමැති මනෝභාවයට අවනත වූවහුට යථාර්ථවාදී තීරණයකට එළඹිය නොහැකිය.

02. එතෙරට ගොඩ ගැසීම හෙවත් බාහිර ආයතන හයෙහි අණසකට නතු වීම

03. මිනිසුන් විසින් ගැනීම හෙවත් පොදු ජනතාවගේ අවශ්‍යතාවන්ට අවනත වීම

මින් අදහස් කළේ නිවන් දැක්මට මහජනයාගේ දැඩි ඇසුර බාධාවක් බවයි. තීරණ ගැනීමක දී මෙය බලපාන්නේ එබඳු ඇසුරක් මගින් තම තීරණවල ප්‍රාණවත් බව, සෘජු බව, වේගවත් බව හිත වීම මගිනි. මෙහි දැඩි ඇසුර යනු පුද්ගලික අභිමතාර්ථයන්ට ප්‍රමුඛතාව දීමය.

04. නොමිනිසුන් විසින් ගැනීම

මින් අදහස් කළේ නිවන වෙනුවට ප්‍රතිපදා මගින් දේව සහව්‍යතාව පැතීමෙන් නිවන් මග ඇවිරෙන අයුරුයි. තීරණ ගැනීමකදී නම් අද්භූත විශ්වාස, සාම්ප්‍රදායික සිතිවිලිවල එල්බගෙන යථාර්ථවාදී නොවී ගුඬත්වයට නතු වීමට හිත හුරු කළහොත් එය සෘජු හා නිවැරදි තීරණයකට බාධා වී සාවද්‍ය තීරණවලට මූල පුරන බව කිව හැකිය.

05. සුළියකට හසු වීම

පඤ්චකාම සම්පත්වලට නතු වීම, හුරුවීම, බහුල කිරීම මගින් එම ආශා මූලිකව මනස ක්‍රියා කරන නිසා සාවද්‍ය තීරණ බිහිවන බව මෙමගින් ගම්‍ය කරයි.

06. ඇතුළතින් නරක්වීම

එනම් සිල්වත් නොවීමයි. හික්මීමක් නොමැති බව පුරුදු කළ, බහුල කළ ස්වභාවයකි. එමඟින් මනස තුළ උද්ධවිච කුක්කුච්ච බහුල වෙයි. ඒ හේතුවෙන් තීරණ ගැනීමකදී ක්ෂණිකව, සෘජුව තීරණයකට පැමිණිය නොහැකි අතර සාවද්‍ය තීරණ ගන්නා බව ද ප්‍රකට වෙයි. ඒ තමා සිල්වත් වීම හා නිවැරදි තීරණය තෝරා ගැනීමට මනස නිරෝගී නොවන බැවිනි.

එදිනෙදා ජීවිතයෙහි පුද්ගලයා බහුල ලෙස පුරුදු කළ සිතිවිලි ඉතා ප්‍රබලව තීරණයක් ගැනීමේදී බලපායි. ම.නි. සාමගාම සූත්‍රයෙහි¹⁸ එබඳු සිතිවිලි 12ක් දක්වයි. එනම්,

01. කොධනො - අධික ලෙස ක්‍රෝධය කිරීමට හුරු වීම
02. උපනාහී - බද්ධ වෛර ඇත්තකු වීම
03. මක්ඛී - ගුණමකු අයෙකු වීම
04. පලාසී - තමා ගුණවතුන් හා සමකොට සිතීම
05. ඉස්සුකී - ඊර්ෂ්‍යා කරන සුළු වීම
06. මච්ඡරී - මසුරු සිත් ඇති අයෙක් වීම
07. සඨො - නැති ගුණ පෙන්වන්නකු වීම
08. මායාවී - ඇති අගුණ වැසීම
09. පාපිච්ඡෝ - පවිටු වීම
10. මිච්ඡාදිට්ඨී - වැරදි දෘෂ්ටි ඇත්තකු වීම
11. සන්දිට්ඨීපරාමසී - ස්වමතය ම ඇසුරු කිරීම
12. ආධානග්ගාහී දුප්පටිනිස්සග්ගී - තම මතය නොහැරීම හා ඉන් ඉවත් කළ නොහැකි වීම

18 ම.නි, 3,1,4, සාමගාම සූත්‍රය, බු.ජ.මු. පි. 52.

යන දොළහයි. මෙසේ මනස යම් වැරදි සිතිවිලි සමූහයකට හුරු කළ විට ද පුද්ගලයා වැරදි තීරණවලට යොමු වන අයුරු ප්‍රකට වේ.

03. සහජ සිතිවිලි මත වැරදි තීරණ ගැනීම

සෑම සත්වයකු තුළ ම ඇති පොදු ස්වභාව 04කි.¹⁹

- 01. සුඛකාම - සැප කැමති වීම
- 02. දුක්ඛපටික්කුල - දුක පිළිකුල් කිරීම
- 03. ජීවිතුකාම - ජීවත් වීමට කැමැත්ත
- 04. අමරිතුකාම - මරණයට අකැමැත්ත

ඊට අනුරූපව සත්ත්වයාට (මනුෂ්‍යයාට) සහජගති ස්වභාව හෙවත් මනෝභාව, සිතිවිලි ඇත. එම සහජ සිතිවිලි ජනක කර්මයෙන් පළමු ජවන සිත ඇරඹුන මොහොතේ සිටම සෑම විත්තක්ෂණයකම උපදී. ආශ්‍රව, අනුසය මට්ටමේ පවතින එම සිතිවිලි ප්‍රකට වන්නේ පරිපූර්ණයාන මට්ටමෙහි ය.

ම. නි. මූලපරියාය සූත්‍රයට හා දී. නි. බ්‍රහ්මජාල සූත්‍රයට අනුව අරමුණු සාවද්‍ය ලෙස සැලකීමටත්, එමගින් වැරදි දෘෂ්ටි (තීරණ) ගැනීමටත් සිත නතු වන්නේ තණ්හා, දිට්ඨි, මාන නිසාවෙනි.²⁰ එසේම භයහේරව සූත්‍රයෙහි සහජ සිතුවිලි පහක් දක්වයි. එනම්,

- 1. ඇවිස්සෙන සුළු සිතක් ඇති බව
- 2. විචිකිචිඡා සහිත බව
- 3. අත්තුක්කංසනය හා පරවම්භනය (තමා උසස් කර අනුන් පහත් කර සැලකීම)
- 4. සහජයෙන්ම බියසුළු වීම හා සැලෙන ගති ඇති බව
- 5. ලාභ සත්කාර සහ කීර්ති ප්‍රශංසාවලට ඇති කැමැත්ත යන පහයි.²¹

19 සං.නි, වෙළුමාලයා සූත්‍රය, බු.ජ.මු. පි. 154.
 20 ම.නි, 1, 1, 1, බු.ජ.මු, පි. 2.
 21 ම.නි, 1,1,4, භයහේරව සූත්‍රය, බු.ජ.මු. පි. 38

මෙමගින්ද සාවද්‍ය තීරණ උපදී. දාරුක්ඛන්ධොපම සූත්‍රයට අනුව²² නන්දිරාගය, අස්මිමානය යන මානසික ධර්ම ද සාවද්‍ය තීරණවල ඇරඹුමයි. මජ්ඣිමනිකායේ මහාසාරෝපම සූත්‍රයෙහි ද සාවද්‍ය තීරණවලට මිනිසා යොමු කරන අවස්ථා හතරක් දක්වයි.²³

1. ලාභ සත්කාර කීර්ති ප්‍රශංසාවලට නතු වීම නමැති මනෝභාවය මත මූලික තීරණයෙන් බැහැර වීම හා සාවද්‍ය තීරණ ගැනීම
2. තමාගේ කාය වාග් සංවරයෙන් මානයට පත් ව මූලික තීරණයෙන් බැහැරව සාවද්‍ය තීරණ ගැනීම
3. තම ආධ්‍යාත්මික ඒකාග්‍රතාව උදම් වී සාවද්‍ය තීරණ ගැනීම
4. තමා ලැබූ යම් දැනුමක්, ඥානයක් කෙරෙහි උදම් වී සාවද්‍ය තීරණ ගැනීම වශයෙන් ඒවා දැක්වේ. මිනිස් සිත කළඹා දුර්වර්ණ කර සාවද්‍ය තීරණ උපදවන මනෝභාව දහසයක් (16) මජ්ඣිමනිකායේ වත්ථුපම සූත්‍රය දක්වයි.²⁴

එනම්;

- | | | |
|-------------|---|-----------------------------|
| 1. අභිජ්ඣා | - | දැඩි ලෝභය |
| 2. ව්‍යාපාද | - | ද්වේශය |
| 3. කෝධ | - | ක්‍රෝධය |
| 4. උපනාහ | - | බද්ධ වෛරය |
| 5. මක්ඛ | - | ගුණමතු බව |
| 6. පළාස | - | තමා ගුණවතුන් හා සමකොට සිතීම |
| 7. ඉස්සා | - | ඊර්ෂ්‍යාව |
| 8. මච්ඡරිය | - | මසුරු බව |

22 සං.නි, 4,1,19,4, දාරුක්ඛන්ධොපම සූත්‍රය, බු.ජ.මු. පි. 350.

23 ම.නි, 1,3,9, මහාසාරෝපම සූත්‍රය, බු.ජ.මු. පි. 462.

24 ම.නි, 1,1,7, වත්ථුපම සූත්‍රය, බු.ජ.මු. පි. 82.

- 9. මායා - වාචු බව
- 10. සාධේයා - කපටි බව
- 11. ඵමිභ - තද ගතිය
- 12. සාරමිභ - කලහාකාරී බව
- 13. මාන - මානය
- 14. අතිමාන - උග්‍රමානය
- 15. මද - ශක්තිය ආදියෙන් මත් වීම
- 16. පමාද - කම්සැප ආදියෙන් පමා වීම

මින් 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10 යන සිතිවිලි සාමගාම සූත්‍රය යටතේ බහුල කළ සිතිවිලි ලෙස ද ඉහත දක්වා ඇත. එහිදී දැක්වූයේ කලහ ආදියට හේතුවන පරිදි උග්‍ර ලෙස පුරුදු කළ සිතුවිලි 12කි. මෙහි දක්වන්නේ සිත තුළ නිලීන ව පවතින ස්වභාව දාසයකි. ඒවා වස්ත්‍රයක ඇති කුණු වලට උපමා උපමා කර ඇත. ඒවා මහාසැඬ පහරවලට ද උපමා කළ අතර ඊට හසු වීමෙන් නිදිගත් ගමක් ගසාගෙන යන්නා සේ සසරට ගසාගෙන යන බව දක්වා ඇත. උක්ත මනෝභාව දහසය නිසාද පුද්ගලයා සාවද්‍ය තීරණවලට එළඹෙන බව මේ අනුව ප්‍රකට වේ. මේ සියල්ල ම රාග දෝස මෝහ යන ප්‍රධාන සිතුවිලි තුනට ඇතුළත් කළ හැකිය. ඒ බව පහත පරිදි දැක්විය හැකිය.

මෙම සහජ මනෝභාව ඇති කල්හි පුද්ගල සිත සාර්ථක නිවැරදි තීරණයකට නොනැමේ. ඊට ඇති ඉඩ ද අහුරයි. විශේෂයෙන් මාරසේනා දහය හා සංයෝජන දහය සේම විවාද මූල හය මෙහිදී ප්‍රධානත්වයෙහි ලා ගිණිය හැකිය. දේවදත්ත, සුනක්ඛත්ත, මාලුකාපුත්ත, යමක, සාති, අරිට්ඨ ගද්ධබාධිපුබ්බ, ඡත්ත, ඡඩ්වර්ගික මහණුන් වැනි භික්ෂූන්ටත්, වූන්දසුකර, සුප්‍රබුද්ධ, විංචිමානවිකා, මාගන්දියා වැනි ගිහියන්ටත් නිවැරදි තීරණයකට පැමිණිය නොහැකි වූයේ ඉහත දැක්වූ ආකාරය මනෝභාව සිතිවිලි නිසාවෙනි. පුද්ගලයාගේ වටහා ගැනීමේ අවප්‍රමාණ හා බහුල කළ

සිතුවිලි ආදිය ද මේ සහජ සිතුවිලිවල පෝෂණයෙන් දියුණු වූ ඒවා සේ සැලකිය හැකිය. වැරදි තීරණ කෙරෙහි බලපාන මෙම සිතුවිලි සංක්ෂිප්ත කර අභිධර්මයෙහි අකුසල වෛතසික ලෙස දැක්වූ බව සිතේ. (ධම්මසංගණිප්පකරණය) එනම්; මෝහ, අභිරික, අනොත්තප්ප, උද්ධච්ච, ලෝභ, දිට්ඨි, මාන, දෝස, ඉස්සා, මච්චරිය, කුක්කුච්ච, ඊත, මිද්ධ, විචිකිච්ඡා යන දාහතරයි.

සෑම ක්‍රියාවකටම මනස මුල් වෙයි. ක්‍රියාව යනු ද චේතනාවෙන් අර්ථවත් වන්නකි. “චේතනාහං භික්ඛවේ කම්මං වදාමි”²⁵ එසේම සෑම සිතක් ම මානසික ධර්ම අනුව තීරණය වේ.²⁶ භෞතික ක්‍රියාකාරීත්වයේ හෙවත් පාරිසරික සාධකයන්හි අවසාන තීරකයා වන්නේ මනසයි. ඇස-රූප නිසා ඇස ඇසුරු කළ දැනුම ඇති වේ. එම ඇසත් රූපත් රූප අල්ලා ගන්නා විඥානයත් එක්වීම එස්ස නම් වේ. එස්ස ඇති කළ වේදනා ඇත. එවිට සංඥා ඇත. සංඥා ඇති විට විතර්ක ඇත. (සාවද්‍ය පදනමක කාම විතර්ක, ව්‍යාපාද, විහිංසා යන විතර්ක) විතර්ක ඇති තැන තණ්හා, දිට්ඨි, මාන (ප්‍රපඤ්ච) ඇත. අතීත, අනාගත, වර්තමාන රූප කෙරෙහි තණ්හා, දිට්ඨි, මාන වශයෙන් හඳුනා හඳුනා ගැනීම්, අල්වා ගැනීම් ඇත.²⁷ එසේනම් භෞතිකය සාවද්‍ය ලෙස තීරණය කොට මූල පරියාය සූත්‍රයේ කී ලෙස සාවද්‍ය තීරණ ගැනීමට විඤ්ඤාණ-එස්ස-වේදනා-සඤ්ඤා-විතර්ක-ප්‍රපඤ්ච යන මනෝභාවයන් හෙවත් මනෝ මූලයන් ඉවහල්වන බව කිව හැකිය. හේතුඵල දහම ප්‍රකට කිරීමට දේශිත මහානිදාන සූත්‍රය මෙය ගැඹුරින් විග්‍රහ කරනු පෙනේ.

“වේදනං පටිච්ච තණ්හා, තණ්හං පටිච්ච පරියෙසනා, පරියෙසනං පටිච්ච ලාභෝ, ලාභං පටිච්ච විනිච්ඡයො, විනිච්ඡයං පටිච්ච ඡන්දරාගෝ, ඡන්දරාගං පටිච්ච අජ්ඣොසානං, අජ්ඣොසානං පටිච්ච පරිග්ගහෝ, පරිග්ගහං පටිච්ච මච්ඡරියං, මච්ඡරියං පටිච්ච ආරක්ඛො, ආරක්ඛං

25 අං.නි, 3 නිපාත, නිබ්බේධිකපරියාය සූත්‍රය, බු.ජ.මු. පි. 200.
26 ධම්මපදය, 1,1
27 ම.නි, 1,1,2, මධුපිණ්ඩික සූත්‍රය, බු.ජ.මු. පි. 272.

පටිච්ච දණ්ඩාදාන සන්ථාදාන කලහවිග්ගහවිවාද තුවංකුවං
පෙසුඤ්ඤමුසාවාදා අනෙකේ පාපකා අකුසලාධම්මා
සම්භවන්ති.”

“වේදනාව ඇති කල්හි තණ්හාව ඇත. තණ්හාව නිසා සොයා
යාමත්, එමඟින් ලැබීමත්, ඉටු අනිටු බව විනිශ්චය කිරීම, ඇල්ම,
බලවත් කැමැත්ත, අයත් කර ගැනීම, මසුරුව, රැකීම හටගන්නා
අතර එමඟින් දඬුමුගුරු දැරීම, අවි දැරීම, කලහ, විරෝධපැමි,
ඇනුම් බැනුම්, කේලාම්, බොරු ආදී නොයෙක් අකුසල් මුල්
උපදී.”²⁸

මෙහි සාවද්‍ය මනෝමූලයන් වන තණ්හා, පරියේසන,
ඡන්දරාග ආදිය මත දඬු මුගුරු දැරීමේදී වැරදි තීරණ රාශියක්
සමාජගත වෙන හැටි ප්‍රකට වේ.

සමාලෝචනය

අවිජ්ජා තණ්හා මූලිකව, සංඛාර, විඤ්ඤාණ, නාමරූපාදී
කෙලෙස් හුයෙන් බැඳුණු සත්ත්වයෝ පුනර්භවාහිනිවර්තනය පිණිස
පවතින සක්ලේශී මනෝභාව අභිවර්ධනය කෙරෙහි. දහස් ගණනක්
නම්වලින් කියුවද, සරලව පවසන්නේ නම්, ලෝභ/රාග, දෝස,
මෝහ යන අකුසල සිතිවිලි මත ම සත්ත්වයාගේ ක්‍රියාකාරීත්වය
සිදු වේ. රාගයෙන්, පටිසයෙන් හා මෝහයෙන් තොර පැවැත්මක්
නොමැත. යම් තැනක පවතී ද එහි රාගය ඇත. රාගය ඇති කල්හි
පටිසය ඇත. මේ දෙක ඇති කල්හි මෝහය ඇත. ඒ තුන ම ඇති
කල්හි උපාදානපච්චයා හවෝ යන්න පවතී. එනම්, සංඛිත්තේන
පඤ්චුපාදානක්ඛන්ධා යන්නෙහි ම වෙනත් ව්‍යඤ්ජනයකි.
පඤ්චුපාදානක්ඛන්ධය සැකසෙන සේ යම් තැනක තීරණ ගනිත්
ද එය සාවද්‍ය තීරණයකි. මන්ද යත්, එය දුකෙහි හටගැනීම ම වන
බැවිනි. සක්ලේශී මනෝභාව මත ජනිත දුක වනාහි දුක්ඛ ආර්ය
සත්‍යය මිස හුදු කායික දුක හෝ අමිහිරි බව නො වේ. එය වනාහි
සැප හා දුකෙහි අවසන් ඵලය විග්‍රහ කරන, අප විසින් පිරිසිදු

28 දී.නි, 2,2, බු.ජ.මු, පි. 80.

දකුණු දුක්ඛාර්ය සත්‍යයෙහි උපත යි. එය සාවද්‍ය තීරණයක ද උපත යි. යම් තැනෙක රාගක්ඛය, දෝසක්ඛය, මෝහක්ඛය බවක් වේ නම්, එය නිරවද්‍ය තීරණයකි, නිවනකි.

ආශ්‍රිත ග්‍රන්ථාමාලය

ප්‍රාථමික මූලාශ්‍රය

- අඬුගුත්තරනිකාය, 2006, 6, බු.ජ.මු, බෞද්ධ සංස්කෘතික මධ්‍යස්ථානය.
- දීඝනිකාය, 1, 2006, බු.ජ.මු, බෞද්ධ සංස්කෘතික මධ්‍යස්ථානය.
- ධම්මපදපාළි, 2006, බු.ජ.මු, බෞද්ධ සංස්කෘතික මධ්‍යස්ථානය.
- මජ්ඣිමනිකාය, 1, 2006, බු.ජ.මු, බෞද්ධ සංස්කෘතික මධ්‍යස්ථානය.
- සංයුත්තනිකාය, 5, 2006, බු.ජ.මු, බෞද්ධ සංස්කෘතික මධ්‍යස්ථානය.

ද්විතීයික මූලාශ්‍රය

- ගල්මංගොඩ සුමනපාල, 2007, බෞද්ධ සංස්කෘතියේ මූලධර්ම සහ සමාජානුයෝජනය, දිවුලපිටිය, සරස්වතී ප්‍රකාශන.
- ධම්මානන්ද හිමි, මකුරුප්පේ, 2000, බ්‍රහ්මජාල සූත්‍රය, කොළඹ 10, සමයවර්ධන පොත්හල සහ සමාගම.
- මනෝජී රාජපක්‍ෂ, දිල්භාන්, 2017, දෘෂ්ටිවාද විචාරය හා බෞද්ධ දර්ශනය: තුලනාත්මක අධ්‍යයනයක්, කොළඹ 10, ඇස්. ගොඩගේ සහ සහෝදරයෝ.
- මේධානන්ද හිමි, දේවාලේගම 2018, යථාර්ථය, විමුක්තිය සහ බුදුදහම ධර්මශාස්ත්‍රීය ලේඛන සම්මුතිය, (සංස්) බෝදාගම සුමනජොති හිමි, නැදිමාල, බෞද්ධ සංස්කෘතික මධ්‍යස්ථානය.
- හෙට්ටිආරච්චි, ධර්මසේන, 2006, බෞද්ධ මනෝවිද්‍යා ප්‍රවේශය, කොළඹ 10, දයාවංශ ජයකොඩි සමාගම.